

VŠEHRD

LIST ČESKOSLOVENSKÝCH PRÁVNÍKŮ.

Príčetnosť v trestnom právu.

E. Weiss*) (Bratislava).

(Úvod a otázky filozofické.) Príčítaním trestného činu rozumieme tú činnosť osoby — po prípade korporácie, spoločnosti — ktorou sa vyslovuje, že trestný čin sa pripíše na farchu pachateľov. Trestná zodpovednosť potom poukazuje na výsledok pričítania a na následky trestného činu.

Už z toho tedy vysvitá, že trestná zodpovednosť sa počas dejín stále a stále mení. Ponevač tieto veci sú všeobecne známe, spokojujem sa na tomto mieste tým, že poukážem len na jednotlivé stadia historického vývoja trestnej zodpovednosti.

Individuálna zodpovednosť bola pôvodne neznáma. Zodpovednosť za trestný čin nesie nie len vinník, ale celá jeho rodina, poľahke kmen. Dlhé storočia musely uplynúť, kým táto zodpovednosť kolektívna bola zatlačená.

Ovšem »les extrêmes se touchent« a tak koncom XVIII. stor. panuje klassická škola so svojim čistým individualizmom. Avšak trestné právo zakládajúce sa na ideí čistej zodpovednosti individuálnej nedosiahlo svojho účelu. Na miesto zmenšenia počtu trestných činov, nastal opak. A tak teprve začiatkom XIX. storočia začína sa poznať, že trestný čin je zjavom složitým, nezávisí len od vôle pachateľovej, ale od rôznych vonkajších a rôznych vnútorných činiteľov a tak zodpovednosť, ktorá nastáva následkom trestného činu je rozdeliteľná.

Tíži jednak jednotlivca, jednak činiteľov majúcich vliv na vôle jednotlivcovu, resp. cez týchto celú spoločnosť.

Táto tretia fáza trestnej zodpovednosti sa teprve vyvíja. Ona presunuje pomernú časť trestnej zodpovednosti na spoločnosť, avšak v otázke trestu a trestnosti postaví sa na základ individualistický.

Pokiaľ škola klassická panovala jedine a neochvejne, abstrahujúc trestný čin úplne od pachateľ'a a posudzujúc ho — delikt totiž — ako čistú právnickú skutočnosť, prirodzene nezasahovaly do trestného práva otázky filozofické. Ovšem otázku, ako rozdeliť trestnú zodpovednosť medzi pachateľ'om a spoločnosťou, ev. presunúť na túto veškerú zodpovednosť, není možno

* Z trestného seminára jeho Sp. prac. A. Milotu.

rozriešiť nezávisle od filosofického problému slobody vôle. Preto zabývame sa touto otázkou trochu podrobnejšie:

V príčine slobody vôle trvá boj už celé storočia, bez toho, žeby bola otázka absolútnou platnosťou rozriešená.

Po prvý raz sa zabýval problémom slobody vôle Sv. Augustín. Podľa neho ľudské činy nie sú slobodné, pretože ľudstvo ztratilo svoju slobodu tým, že Adam upadnul do prvotného hriechu. Adam rozhodol sa ešte slobodne, keď konal proti príkazu božskému. Tým spečatil osud ľudstva. On ponechal dedičstvom pre ľudstvo hriech, na miesto slobody, ktorú mu poskytl nekonečná láska a dobrota božia. Hriech, ako prejav našej vôle je slobodný, avšak len na oko, lebo naša zdedená hriechnosť determinuje naše činy.

Sv. Augustín je prvým zastáncom determinizmu. Len Bôh je absolútnou mocou, len on môže nás spasiť. Pokiaľ človek není spasený, do tej doby nemôže byť slobodný.

Tomáš Aquinský pokladá za determinovanú nie len vôľu ľudskú, ale tiež vôľu božiu, a síce ideou dobra.

Ovšem scholastikovia viac sa chýlili k mieneniu opačnému, na tomto mieste nech stačí spomenúť Scotusa Dunska a Pelagia.

V novoveku najprv sa zabýva našou otázkou vo všetkých detailoch a v celej jej dôležitosti jeden z najväčších filozofov Spinoza. Jeho na tento problém sa vzťahujúce these plynú z jeho základných metafyzických názorov. Spinoza je pantheistom. Je len jedna nekonečná substancia, ktorá vylučuje každé určenie a obmedzenie, je vlastnou svojou príčinou a príčinou všeho, jedinou existenciou vo všetkom existujúcom. — Bôh. —

Spinoza menuje slobodným to, čo jestvuje z nutnosti vlastnej existencie. Nutným naopak nazýva to, čia existencia a spôsob účinkovania určí sa iným.

32. thesa I. časti jeho etiky znie: vôľa nemôže sa považovať za slobodnú, ale za nutnú príčinu.

Dôkaz: vôľa je len modusom atributu myslenia, podľa toho každé chcenie môže jestvovať lentedy a môže byť lentedy určené, keď sa určí mimo seba z inej príčiny a táto zase z inej príčiny, až do nekonečna. I keď pokládáme vôľu za nekonečnú, jeho existenciu a účinkovanie určí Bôh.

Vôľa nech ju považujeme za konečnú, alebo nekonečnú, predpokladá príčinu, ktorá ju určí, následkom toho nemôže byť nazvaná slobodnou, lež nutnou.

V praktickom smyslu samozrejme tiež popiera slobodu vôle, pretože ju niečo determinuje. Ľudia sú si síce vedomí svojich činov a náklonností, avšak neznajú príčin, ktorými sú tieto určené. Všetky naše snahy a túžby nutne plynú z našej povahy.

Vzdor tomu hovorí o ľudskej slobode v relatívnom slova smyslu. Ľudské vášne ako determinujúce príčiny patria k najvýznamnejším zvláštnostiam ľudskej povahy. Úplne ich premôcť nikdy nedovedieme, avšak pomocou ducha sme schopní ich

miernif a zkrotif. Čím viac sa nám to podarí, tým sme slobodnejší.

Problému vôle venuje ešte väčšiu pozornosť Kant. U neho otázka slobody vôle splýva s otázkou možnosti poznania vôle. Slobodu ako takú pojednáva Kant z dvojeho hľadiska: z hľadiska transcendentálneho a praktického. Otázka slobody transcendentálnej patrí k poznatku špekulatívnemu a je tak predmetom kritiky theoretického rozumu, kým o praktickej slobode pojednáva v kritike praktického rozumu.

Toto lišenie je preto dôležité, pretože v tom tkvie tiež jejich rozličnosť.

Transcendentálna sloboda, ako každá transcendentálna idea nemôže byť absolútnou platnosťou vysvetlená. Príčina toho väzí v obmedzenosti hraníc nášeho poznania, pretože základné these čistého rozumu vzťahujú sa len na predmety zkušenosťi a nikdy — to je obľúbený termin Kantov — na Ding an sich.

Slobodnou v smysle kosmologickom — praví Kant — rozumieme tú schopnosť, dl'a ktorej je možný vznik nejakého stavu samo od seba, jeho príčinou neni podľa prírodného zákona zase iná príčina. Sloboda v tomto smysle je čiste transcendentálna idea, ktorá neobsahuje v sebe žiadny prvok zkušenosťi. Kant kladie si otázku: je možné určiť problém slobody čistým rozumom? Pretože otázka je transcendentálna, môže byť tiež len transcendentálna odpoveď. Každý pokus čiste špekulatívneho použitia rozumu ohľadom problému transcendentálnej slobody je jalový. Proste ignoramus.

K inému výsledku prijde Kant v otázke slobody praktickej. Kant nazýva praktickým všetko to, čo je možné cestou slobody. Tedy nie je praktickým, lež zvieracím: chťíc, keďže môže byť určený len našimi smyselnými pudy. Môže-li byť snaha ustálená nezávisle na našich smyselných pudoch, tedy cestou motívov, ktoré sú predstaviteľné len skrze rozum, menuje sa snahou slobodnou, arbitrium librum.

Praktická sloboda môže byť dokázaná zkušenosťou. Pretože máme schopnosť, ktorá je v stave určiť našich chťičov úplne slobodne a to je náš rozum, ktorý môže posúdiť čo je dobré a osožné a na tomto základe stanoví zákony, ktoré nám rozkazujú, to jest objektívne zákony slobody, ktoré určia čo sa má stať. Nezávislosť tohoto rozumu by žiadala transcendentálna sloboda, ktorá absolutnou platnosťou je nedokázateľná. Praktická sloboda je ale — a to môže byť empiricky dokázané — príčinnosť rozumu v určení vôle. Rozum tedy a priori determinuje vôľu čiste ethickými zákonmi. Pravidlo ako máme jednať, nazýva Kant maximou vôle. Najvyšší mravný zákon je: jednaj tak, aby maxima tvojej vôle mohla slúžiť za základ každého zákonodárstva. Keď sa ešte pýtame prečo vôľa poslúcha najvyšší zákon. Kant hovorí že jedine úcta mravného zákona je to, čo koniec koncov vedie k najvyššiemu dobru, najdokonalejšej ctnosti a najväčšiemu šfastiu.

Ako Kant za určitých predpokladov, tak nemeckí idealisti Hegel, Fichte, Schelling sú bezpodmienečnými zastáncami slobody vôle, čili smeru indeterministického, pretože však samozrejme týmto filosofickým úvahám nemôžeme toľko miesta venovať, prejdeme priamo na Schopenhauera, veľkého fanatika vôle.

Základnou thesou Schopenhauerovou je, že svet je našou predstavou. Schopenhauer chce vedieť, čo je významom tejto predstavy. Kľúč k rozriešeniu otázky nachádza vo vôle. Keď zkúma človeka, ako jednotlivca, myslí, že telo je dané pre subjekt poznania dvojakým zvláštnym spôsobom. Raz ako predstava, ako predmet medzi predmety, súc podriadený zákonom týchto jednak ako vôle. Každému skutočnému aktu tejto vôle, odpevadá telesné účinkovanie. Akt voluntárny a aktívny akt tela nie sú dva rozné stavy, ktoré by boli spojené sväzkom príčinnosti. Ich pomer není pomerom príčiny a následku, ale obe sú jedno a to isté, len dané iným spôsobom. Aktívne telo není nič iného, ako objektivovaná vôľ'a. Každý voluntárny akt má mimo seba nejakú príčinu, tou je motív. Ten motív ale neurčí nič viac, aké jednotlivec v ten čas, na tom mieste a za tých okolností chce, ale nikdy to, že vôbec chce. Preto není možné individuálnu vôľ'u v celej jej celistvosti vysvetliť z motívov, ale tieto určia len prejavenie vôle v určitý čas. Takže nejakej príčine podriadené sú len prejavy vôle, ale nie vôľ'a sama, ktorá je bez príčiny, teda slobodná.

Vôľ'a ako »Ding an sich« je slobodná, každá vec ako predstava je nutná.

I človek je objektivovaním vôle, to jest determinovaný vôľ'ou. V človeku je schopná dosiahnuť táto vôľ'a najväčšej uvedomelosti. Je schopný zaprieť seba samého, prísť do konfliktu s vlastným ja, ajo zjavom. V tomto prípade môže byť ľudská vôľ'a slobodnou, pretože sa osamostatnela od prapríčiny. Vo všeobecnosti ale ľudské činy nie sú slobodné, lež prirodzeným dôsledkom charakteru a motívov.

Aby som sa ešte v tomto oddieli zmienu o veľkom nemeckom spisovateľovi-filosofovi Nietzscheovi, on patrí tiež k deterministom. V jeho diele »Die Götterdämmerung« píše: pojem slobody vôle vynašli len preto, aby mohli ľudí činiť zodpovednými. Prehlásili človeka slobodným, aby ho mohli odsúdiť a trestať. Dnes sa už pohybujeme v inom smere. Vlastnosti človeka nedáva mu nikdo. Ani Bôh, ani spoločnosť, ani rodičia, ani on sám. Nikto není zodpovedný preto, že je tu, že je stvorený takým, alebo onakým, atď., atď.

II.

(T h e o r i a.) Snáď som venoval príliš mnoho miesta na podanie názorov vynikajúcich filozofov v otázke slobody vôle, avšak bolo to nutné z toho dôvodu, pretože v príčine tohoto problému nemáme jednotného riešenia a ačkoľvek mohli by sme snáď zaradiť všetky názory do dvoch skupín, podľa toho či

stojí dotyčný filosof na stanovisku deterministickom, alebo indetermínistickom, i potom sú jejích názory odlišné.

Podstatnou otázkou je teraz, či trestné právo pri utvorení svojich základných pojmov: zodpovednosť, vina, pričítanosť, odplata a trest musí prijať za svoj určitý názor, pofažne či pri svojej úprave môže si svoje pojmy definovať bez ohľadu na názory filosofov o slobode vôle.

Ačkoľvek ako sme videli názor indetermínistický v stredoveku a počiatkom novoveku nebol výlučný, ale ani prevládajúci, predsa trestné právo tejto doby prijalo za svoj základ slobodu vôle a tvrdilo, i keď nie ovšem v zákonnom texte, že ten istý človek mohol by chcieť za tých istých okolností tiež opak a preto mohol jednať i ináč, zvlášte zločinec bol by mohol chcieť na miesto činu právu sa protivíacieho čin právom sa shodujúci, bol by mohol podľa toho jednať a jestli tak neučinil, má byť potrestaný.

Jestliže v XIX. storočí viac a viac zdôrazňujú kriminalisti, že trestné právo nemôže sa opierať o slobodu vôle, nestalo sa tak následkom nejakej revolúcie vo filosofickom nazieraní na túto otázku, ktorážto zmena by potom mala vliv na všetky tie vedy, ktoré týmto pojmom operujú, ale na ceste po zmiernení krutosti trestnej represie, prišiel mnohým kriminalistom determinismus veľmi vhod.

Právnický by sa determinismus definoval asi následovne: ľudské jednanie je nutným produktom duševného a telesného svojrázu človeka pod vlivom in concreto daných vonkajších pomerov. Človek A v situácii x mohol chcieť len tak a nie ináč.

A v minulom storočí okolo rokov osemdesiatých stáli mnohí právnici na stanovisku, že základné pojmy nášeho trestného práva menovite vina a trest sú udržiteľné len pri bezpodmienečnom prijatí slobody vôle, poneváč ale vôľa je neslobodná musí sa celé naše právo pretvoriť a reformovať. — Táto kardinálna otázka v tejto dobe bola vášnive prejednávaná hlavne v Nemecku, na čele deterministov stál Liszt, indetermínistov viedol Birkmeyer

Pre nich naše trestné právo stálo a padlo touto filosofickou otázkou, preto keď sledujeme boj týchto dvoch škôl, vidíme, že si mysleli, že má pravdu tá škola právníkov, ktorých názor v príčine slobody vôle je správny. Neskoršie ovšem uznalo sa, že trestné právo svojimi klasickými pojмами viny a trestu je udržiteľný i pri prijatí stanoviska a deterministického. Táto bola t. zv. tretia škola.

K škole Lisztovej patrí na pr. prof. Klippel, ktorý vo svojej úvahe »Determinismus und Strafe« uverejnenej r. 1890 v »Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft« píše: »Die Strafe erfordert zu ihrer Anwendung notwendig eine vorausgehende Verschuldung, in welcher sie Grund und Massstab findet. Die Verschuldung setzt zunächst ein Wollen, resp. Handeln

voraus, das gewissen Normen — Normen des Strafrechts, Religion, Moral — widerspricht. Auch das Tier kann so wollen und handeln und kann doch nicht schuldig werden. Zur Schuld ist noch notwendig das Wissen und Kennen jener Gebote und Verbote. Das wollen und Handeln muss den gewussten und erkannten Normen widersprechen, damit Verschuldung möglich ist. Aber auch das genügt noch nicht. Ein weiteres Erfordernis gehört zur Verschuldigung: Die Willensfreiheit. Der Mensch kann nur dann für seine Handlungen verantwortlich gemacht werden, wenn er willensfrei ist, wenn er es vermag unabhängig vom Kausalzusammenhang, losgelöst vom Zwang der Ursachlichkeit eine neue Kausalkette zu beginnen. Nur dann sind freie Willensakte und Handlungen nicht einfache Zwischenglieder einer unendlichen Kausalkette nur dann ist der Mensch der erste und eigentliche Urheber seines Willens und Handelns, nur dann kann er für dieses verantwortlich gemacht werden.» Jakmile ale sú ľudské prejavy vôle, len článkom nekonečnej reťazi príčinnej, mohla by za ne stihnúť vina, alebo zodpovednosť len večný prameň nekonečnej súvislosti všeho jestvujúceho a stávajúceho.

V ďalších kapitolách dokazuje ale Klippel, že neni slobody vôle a neni preto trest, ako ho známe prípustný. Rad radom vyvracia dôkazy indeterministov a tak na pr. na ich argument, že najlepšie dokazuje slobodu vôle práve vedomie našej slobody, v e d o m i e toho, že môžeme jednať tak, alebo onak, ďalej po činu sa dostávajúca spokojnosť, že sme nejednali opačne. ačkoľvek to záleželo v našej moci, veľmi duchaplné odpovie, že toto vedomie slobody ešte nič neznamená, lebo pred Kopernikom a Keplerom bolo všeobecným a neochvejným vedomím všetkých ľudí, že zem stojí a predsa sa točí.

Indeterminista Rümelin poukazuje na nutnosť trestu, ktorý je bez slobody vôle nepredstaviteľný. Tento argument je skutočne rozhodne nesprávny: tu necitujem protiargumenty Klippelové, len poznamenávam, že sloboda vôle — jest-li ju človek vôbec má — je psychickým, od prírody daným zjavom, nezávisí preto od stále sa meniacich inštitúcií ľudskej spoločnosti.

Ihering uvádza nasledujúce dôvody pre slobodu vôle: vo svete nič sa nestane samo od seba, všetko je len následkom niečoho predchádzajúceho, preto i vôľa má svoju príčinu. Ale táto príčina sa utvára ináč pri vôli, ako v prírode. V prírode je rázu mechanického, kým u vôle rázu psychologického. Práve podľa týchto druhov dostačujúcej príčiny liší Ihering medzi mechanickým a psychologickým zákonom príčinnosti, prvý: žiadny účinok bez príčiny, druhý: žiadna vôľa bez účelu. Ponevác tedy ľudská vôľa je podrobená len psychologickému a nie mechanickému zákonu príčinnosti, je slobodná.

Na toto odpovedá Klippel asi následovne: pojmy príčina a následok neoznačujú určitejš fysiskej, psychickej alebo mechanickej povahy nejakej veci. Uvádzajú len, že jedna vec stojí k druhej v určitom pomere Príčina je v pomere k inému to, čím

bolo nutne vytvorené. Pre tento pomer je zcela ľahostajné, či ono zapríčiňuje Niečo je rázu psychického, alebo mechanického.

Týmito a podobnými argumenty príjde škola Lisztova k názoru, že vôľa je neslobodná a pretože sloboda vôle tvorí základ a predpoklad trestu, musí tento pojem padnúť a na jeho miesto nastúpiť iné ochranné prostriedky.

Už sme narazili na to, že vytvorila sa škola tretia, ktorá tvrdí, že z determinizmu neplynú tieto následky, táto škola stojí na stanovisku, že je to práve determinizmus, ktorý sa najlepšie shoduje našimi základnými trestne-právnymi názory. Sem patria hlavne Merkel, Liepmann, Hipel.

Tento posledný v úvahe »Willensfreiheit und Strafrecht« uverejnenej v spomenutej Lisztovej zbierke r. 1903 snaží sa práve uviesť v súlad názor deterministický s trestnou zodpovednosťou a trestom. Medzi inými píše: všeobecne sa uznáva, že trestne-právna zodpovednosť predpokláda v civilizovaných kultúrnych pomeroch zavinenie. Zástupcovia slobody vôle majú úplne pravdu, keď prehlasujú, že náš súd o vine pachateľovej znamená výčitky jemu činené. Je len otázkou, v čom tieto výčitky spočívajú. Determinizmus vyčíta čin preto, pretože bol nutným produktom individuality dotyčného človeka za určitých vonkajších pomerov. Tento človek to bol, u ktorého daná situácia vytvorila určité predstavy, tento to bol, u ktorého v boji citov pro et contra nabyla vrchu predstava k činu ženúca, predstava, ktorá odpovedá práve jeho charakteru. Preto čin není u neho nič nahodilého, ale prejavom jeho ja. A preto znejú zcela opodstatnené výčitky, ktoré vznáša determinizmus: si zlým človekom, pretože si to urobil a pretože si zle jednal, nie preto že si mohol jednať i opačne, preto fa trestáme.

Táto úvaha je veľmi logická a jasná a preto pre nedostatok miesta ani neuvediem ďalšie argumentácie merkelistov, ako sa tiež nazývajú niekedy zastánci školy tretej.

Tiež myslím, že pojmy vina a trest obstoja i pri názore deterministickom, sám došiel som k tomu následujúcou psychologickou úvahou:

Opustme tradicionelné rozdelenie psychologie: myslenie, cítenie a snaženie, pojmy ovšem, ktoré sú nám tak vzité, že musíme si dávať veľký pozor a na miesto tohoto trializmu stanovíme dualizmus: myslenie a cítenie. Bez toho, žeby som pokračoval vo svojej úvahe abstraktne, dajme si ihneď konkrétny príklad.

Nieкто je žiarlivý a chce zavraždiť svojho soka. Duševné denie, ktoré jeho rozhodnutiu predchádza môžeme asi následujúcim spôsobom rozložiť: jeho vášeň ženie ho k činu, jeho rozum ho od neho zdržuje a nastane tedy boj medzi dvoma složkami duševného života: medzi myslením a cítením, resp. medzi predstavami rozumovými a citovými a boj tento dopadne podľa toho, ktorý z týchto dvoch faktorov duševného života do-

tyčného človeka je prevládajúci. Jestli je pre svoju povahu, následkom výchovy a vonkajších okolností tak stvorený, že toho činu sa na pr. nedopustí, stalo sa to preto, pretože jeho rozum je silnejší, ako jeho city, duševný konflikt, ktorý v duši dotyčného nastal, rozhodnul mocenský pomer dvoch slobodiek duševného života, aby som sa hodne realisticky vyjadril, onen boj bol rozhodnutý samými bojujúcimi stranami a nie trefou mocnosťou, za ktorú sa v našom prípade dnes a do dneška stále považuje vôľa, ako tretí činiteľ duševného života a len o to sa viedol boj, či táto vôľa je slobodná, alebo zase od iných okolností závislá.

Každý takýto duševný boj sa tedy rozhodne práve opísaným spôsobom a výsledok je potom našim rozhodnutím. Jestliže chceme, môžeme nazvať toto rozhodnutie vôľou, jak som už povedal nám je tento pojem tak vžitý, že bez neho sa ani vyjadril' nemôžeme, avšak táto »vôľa« neni samostatným činiteľom duševného života, ona je len nutným výsledkom v našej duši sa odohrávšieho konfliktu medzi rozumovými a citovými predstavami, tedy čiste zjavom sekunderným. Poznámiam, že onen duševný pochod nemusí sa odohrávať práve medzi predstavami rozumovými na strane jednej a citovými na strane druhej, ale tiež medzi niekoľkými predstavami rozumovými, niekoľkými predstavami citovými, ďalej i tieto môžu byť ešte komplikované.

Nezabývajte sa preto otázkou slobody, alebo neslobody vôle, tento pojem bol psychologiou a filosofiou umele vytvorený a videli sme, že má úplne iný a celkom podriadený význam.

Samo sebou sa rozumie, že pretože rozhodnutie človeka, iným slovom vôľa, neni nič iného, ako výsledok konfliktu predom daných činiteľov je absolutne určená, preto materielne príjdem k tomu istému názoru, ako determinismus, lenže z iného, čiste empiricky získaného základu.

Z toho dôvodu, to čo dokázala na deterministickom stanovisku stojacia t. zv. tretia škola, že totiž trest je možné srovnat s neslobodou vôle, to isté platí i o mojej »theorii«.

Je len teraz otázkou, aký má byť tento trest. Často čítáme, že stanoví trest je vlastne veľmi ťažké, pretože čo je to tertium comparationis medzi vinou a trestom? Vedel by som odpovedať na túto otázku veľmi ľahko. Trest musí byť tak značný, aby v boji, ktorý sa odohráva pred činom v duši človeka rozumom diktovaná a od činu nás varujúca predstava zvířazila nad predstavami opačnými. Tak na pr. pri krádeži jedna predstava ženie k činu, pretože zlodej bez práce môže sa obohatiť na úkor iného. Druhá predstava ho od činu zdržuje, čaká totiž na neho trest. Zlo, ktoré uvaluje tedy trest na zločinca, musí byť preto značnejšie, nežli prospech, ktorý mu z činu kynie.

Nesprávny je preto názor, podľa ktorého trest má byť ekvivalentom činu a len o tom sa premýšľa, ako sa môže tento ekvivalent stanoviť.

Keby každý trestný čin bol vypátraný a keby každý pachateľ bol chytený a potrestaný, stačila by trebas minimálna prevaha trestom uvaleného zla, pretože ale tieto predpoklady sú splnené len čiastočne, nestačí jestli ono zlo bude len väčšie, musí byť značne väčšie.

Aby ovšem pachateľ mohol byť potrestaný, musí sa zkušať, či jeho duša, kde sa odohráva činu predchádzajúci boj, je normálna. Ďalej bolo by treba zkušať, či pachateľ vôbec vedel, že sa dopustil trestného činu, poľahne inými slovami či rozpoznal bezprávnosť svojho činu.

Ovšem z hľadiska kriminálne-politického je záhodné prezumovať túto okolnosť u každého človeka nad určitým vekom a prezumovať opak tejto okolnosti, totiž že nemohol rozpoznáť bezprávnosť svojho činu — pod určitým vekom.

Jestli tedy zistíme, že pachateľ je normálny, že dokonil zákonom predpísaný vek, je za svoj čin zodpovedný. Prislúšný § tr. zák. by znel takto: »Trestný není, kto pre chorobu duševnú, slabomyselnosť, alebo poruchu vedomia v dobe činu, nemôže rozpoznáť bezprávnosť svojho činu.«

K tomu by — ovšem zase hlavne z dôvodov kriminálne-politických — pristúpil §:

»Súd môže snížiť trestnú sadzbu mimo prípadov v zákone výslovne uvedených, keď pachateľ bez vlastnej viny nemohol riadiť svoje jednanie podľa správneho rozpoznania.« (Dokončení.)

O procesných kolisných normách.

Dr. Bohumil Kučera (Praha).
(Dokončení.)

Kromě uvedených vědeckých sdružení, podporujících vývoj práva mezinárodního, usilovaly o unifikaci procesních kolisných norem i některé státy. Již r. 1874 pokusila se holandská vláda o svolání konference států do Haagu, která by se obírala otázkou vykonatelnosti cizozemských rozsudků, soudní příslušnosti, jakož i otázkou kodifikace soukromého práva mezinárodního. Podobný pokus učinila k podnětu svého ministra zahraničních věcí Manciniho také Itálie, která svolala za tímž účelem r. 1885 konferenci států do Říma. Tyto pokusy se však nezdařily. O ujednacení procesních kolisných norem bylo znovu uvažováno na haagských konferencích pro kodifikaci soukromého a procesního práva mezinárodního, zvláště však na třetí haagské konferenci, jež se konala r. 1900. Na ní bylo pomýšleno na vypracování systematické a úplné úpravy soudní kompetence (règlement systématique et complet de la compétence des tribunaux). K zamýšlené úpravě však nedošlo, nicméně konečný výsledek zmíněných haagských konferencí včetně páté konference, konané na podzim r. 1925 i za účasti Československé